

CRISTIAN ȚICO

RAPORT PRELIMINAR ASUPRA CERCETĂRILOR DE SALVARE EFECTUATE LA HANURILE ZLĂTARI ȘI CONSTANTIN VODĂ DIN BUCUREȘTI [Campania 1978]

Lucrările edilitar-urbanistice, ce au afectat fostul pod al Mogoșoaiei, au surprins în zona Zlătari, urme ale fostelor hanuri Zlătari și Constantin Vodă, ale unui lăcaș din sec. al XVI-lea, și ale necropolei Zlătari.

Fosta mănăstire Zlătari menționată în două documente la 1667 și 1677, a fost reconstruită în anul 1705 cu ajutorul spătarului Mihai Cantacuzino, în mahalaua aurarilor pomenită la jumătatea sec. al XVII-lea, pe locul unui lăcaș mai vechi.

Monumentul a suferit grave avarii la cutremurele din 1802 și 1838, începînd să fie refăcut în 1850—1852 și în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, o restaurare făcîndu-se în 1907—1908. În 1903 hanul mănăstirii fiind foarte degradat fusese demolat.

Cercetarea de salvare întreprinsă în spațiul cuprins între strada Lipscani și Calea Victoriei, a dezvelit un subsol lung de 31 m, și lat de 14 m, compartimentat în încăperi legate între ele prin uși și arce în plin centru, construcție realizată din cărămidă (26—27 × 13—14 × 4—5 cm) legată cu straturi de mortar rezistent. Pe latura nordică a subsolului se mai citeau urmele a șase ziduri orientate nord—sud, a două nișe răsufletori și amprente de unor bolți.

Lățimea unor încăperi este de 3,50 m iar înălțimea la cheia bolții de 2,80 m. Laturile de est, sud și vest numai păstrează arhitectura originală, fiind distruse de lucrările de escavare. Colțul de nord-vest și latura de

vest prezintă transformări provocate de refacerile din sec. al XIX-lea. În profilul sudic al săpăturilor au fost reperate urmele unor morminte, inventarul lor fiind afectat în timpul lucrărilor, în două cazuri întîlnind o monedă de argint tocită și un bumb de metal puternic degradat.

Într-o fostă fîntînă, aflată în vecinătatea laturii de vest a subsolului au fost surprinse oase de animale și cîteva fragmente ceramice din sec. al XVI-lea.

Săpătura executată la sud de spațiul aflat în atenția noastră, a dezvelit ziduri din bolovani de rîu și cărămidă ce aparțin unui lăcaș de cult din sec. al XVI-lea. Latura de sud a acestui vestigiu, a fost dezvelită numai pe o lungime de 10 m și este construită din bolovani de rîu ce alternează de șiruri orizontale de cărămizi. La — 2,40 m față de cota actuală se află un decroș, ce indică nivelul de călcare în sec. al XVI-lea cînd a fost ridicată biserica. Zidăria laturii de sud a pridvorului a fost surprinsă pe o lungime de 2 m, iar zidul despărțitor pronaos naos, legat de latura sudică, lung de 3,60 m și lat de 1—1,40 m a fost decopertat în întregime. Pronaosul are o lungime de 1,50 m, iar naosul de peste 10 m, latura de est nefiind precizată încă.

Planul acestui lăcaș era de navă, cu pridvor, pronaos, naos și altar. În stratul de pămînt amestecat cu mult moloz ce acoperea zona, au fost surprinse fragmente de olane

din acoperiș resturi din fresca cu flori colorate în albastru și fragmente de coloane din piatră cu 12 laturi și soclul pătrat, ce au aparținut pridvorului.

Săpătura executată pentru plantarea unei conducte de apă a scos, de la 0,70 m mai multe pietre funerare și cruci din piatră, bogat ornamentate cu motive florale brîncovenești și post brîncovenești.

Inscripțiile de pe aceste pietre în greacă, slavonă și chirilică arată că aici s-au făcut înhumări din sec. al XVIII-lea pînă în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, cea mai veche piatră descoperită datînd din 1721. Ea aparține vornicului Karai Ianache iar cea mai recentă poartă anul 1837. O piatră cu inscripție bilingvă în greacă și română, aparține polcovnicului Ianulie și jupănesei Alexandra, înhumați la 15 martie 1741. Situație creată prin dislocarea pietrelor de la locul lor, va ridica probleme în reidentificarea mormintelor.

Motivele brîncovenești dăltuite cu măiestrie, care ornamentează aceste pietre funerare, ne face să afirmăm faptul că vigoarea stilului brîncovenesc s-a manifestat pînă către a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Alte 18 morminte ale fostei necropole Zlătari, au fost identificate, unele avînd un inventar variat, format din inele de argint aurit (sec. XVIII—XIX) monede turcești (acele din timpul lui Ahmed III 1703—1730; Abdulhamid I 1774—1789), cruciulițe din sîdef și bronz, resturi din încălțăminte și îmbrăcăminte.

Recentele escavații au afectat și teritoriul din imediata vecinătate a fostului ansamblu Zlătari, acolo unde planurile cartografice din 1790—1852 menționează Hanul Constantin Vodă. Săpătura executată în spațiul delimitat de str. Stavropoleos și Cl. Victoriei, a dezvelit zidurile hanului mai sus amintit. Tradiția bucureșteană și scrierile unor istorici ai Bucureștiului, consideră că hanul a fost înălțat pe locul fostei case a Bălăcenilor, pe la 1690, de către Constantin Brîncoveanu. Studii mai recente nu atribuie hanul acelu-

lași ctitor, presupunîndu-l pe Constantin Mavrocordat. Cercetarea de salvare întreprinsă nu poate să stabilească ctitorul, precizînd numai faptul că avem de a face cu o construcție care din punct de vedere arhitectonic și constructiv se încadrează în repertoriul monumentelor realizate în răstimpul sfîrșitului sec. al XVII-lea și în prima jumătate a sec. al XVIII-lea. În perioada de funcționare hanul era unul dintre cele mai mari stabilimente de acest gen, considerat al doilea după Hanul Șerban Vodă. Hanul a fost afectat de cutremurul din 1802 și distrus de incendiul din 1847. După 1852 etajul a fost demolat, iar între 1894—1900, pe locul fostului han s-a construit Palatul Poștelor după planurile arh. Al. Săvulescu.

Cercetarea arheologică a evidențiat în această zonă, latura nordică a subsolurilor hanului. Zidurile groase de 1,10 m sînt făcute din cărămidă (28—29×14—15×4—5 cm) legată cu straturi de mortar de var hidraulic. Subsolul cercetat era alcătuit din două pivnițe longitudinale orientate nord-sud, lungi de 9 m și o pivniță patruleteră cu latura de 9×10 m cu stîlp central și patru calote semi-sferice. Arhitectura subsolului este bine reprezentată prin ornițe monolobate și trilobate, ferestre crenelate tencuite în exterior cu frescă colorată cu albastru. În exteriorul zidurilor au mai fost surprinse bucăți din fresca albă ce le acoperea, iar în interior încăperi văruiate. Amprentele bolților din sec. al XVII-lea, arată că subsolurile aveau bolți cu lunete. După distrugerile provocate de cutremurul din 1802, bolțile prăbușite au fost înlocuite cu bolți specifice acestei perioade în construcția laică bucureșteană, iar zidurile longitudinale consolidate cu cîte doi contraforți de o parte și de alta a lor. Latura de sud a subsolurilor s-a consolidat prin construirea unor arce de zidărie ce se descarcă pe un pilon central și pe zidurile originare.

Astfel, subsolul a fost scurtat cu aproape 1 m apărînd în această parte un fel de galerie de arce și piloni de zidărie. La exterior-

rul laturei de nord se construiesc trei camere (2,35×2,80 m) legate prin uși sparte în zidul original, mărindu-se astfel subsolul.

În aceeași etapă, hanul primește noi construcții pe laturile de vest și est, în timpul cercetării întâlnim fundațiile acestora. Toate aceste transformări au afectat atât planimetria originală cât și arhitectura monumentului.

În concluzie se poate spune că cercetarea de salvare a contribuit la identificarea a două foste hanuri bucureștene, la îmbogățirea datelor privitoare la arhitectura lor, la completarea datelor furnizate de planurile cartografice și documentele de epocă.

Rămîne însă o problemă în discuție atribuirea Hanului Constantin Vodă, unuia dintre cei doi voievozi ctitori ai mai multor monumente bucureștene.